

Granica suwerenności politycznej w Ostrowie Wielkopolskim w XX wieku.

Odrodzenie władzy samorządowej po 1989 roku

Od chwili zmian ustrojowych związanych z procesem określanym jako „jesień narodów” a odnoszącym się do upadku komunizmu w państwach zależnych od Związku Radzieckiego, trwa dyskusja o granicę przełomu historycznego z 1989 roku i jej zakres.

Czy miała ją wytyczać masakra protestujących studentów na placu Tiananmen w Pekinie, czy zburzenie muru berlińskiego, rozpad samego Związku Radzieckiego, czy obrady Okrągłego Stołu w Polsce ?

Podstawowym problemem jest kategoria granicy politycznej, warunkująca działanie instytucji samorządu terytorialnego w suwerennym państwie, również na przykładzie Ostrowa Wielkopolskiego. W minionym stuleciu mieszkańcy miasta trzykrotnie przekraczali granicę suwerenności, budując społeczeństwo obywatelskie. Pierwszy etap odnosił się do 1918 roku i wydarzeń związanych z zakończeniem pierwszej wojny światowej, w tym powstania wielkopolskiego. Drugi moment historii obejmował rok 1945 po wkroczeniu Armii Czerwonej i wprowadzeniu realnego socjalizmu. Trzeci i najistotniejszy rozpoczął się w 1989 roku po upadku komunizmu .

Od tego granicznego momentu obywatele uzyskali przede wszystkim prawo i zdolność, jako naród oraz społeczność lokalna, do samodzielnego zawiadywania swoimi sprawami. Oznaczało to przekroczenie linii, za którą rozpoczęła się nieznana w praktyce idea demokracji, samodzielności politycznej i odpowiedzialności za zorganizowanie życia zbiorowego państwa i gminy. Granica 1989 roku w przypadku zmian politycznych w Ostrowie Wielkopolskim obejmowała proces tworzenia instytucji samorządu terytorialnego w jego podstawowym znaczeniu, którego istota polegała na powierzeniu zarządzania sprawami publicznymi samym zainteresowanym, czyli zrzeszeniom obywateli.

Dopiero 1990 rok był przełomowym w odbudowaniu samorządu terytorialnego. Nastąpiło to w wyniku przedterminowych wyborów do Rad Narodowych dnia 27 maja. Zanim do nich doszło, na terenie miasta od czasu wyborów do Sejmu i Senatu z 4 czerwca 1989 r. działał już Komitet Obywatelski (dalej - KO).

Jego geneza wywodziła się z tradycji opozycji lat osiemdziesiątych, zapoczątkowanej działalnością środowisk związanych m.in. z kościołem. Już w 1982 r. w pierwszym okresie stanu wojennego, utworzono Komitet Odbudowy Pomnika Kardynała Mieczysława Halki-Ledóchowskiego (więzionego w Ostrowie w okresie *kulturkampf*). Fakt odbudowy pomnika (zburzonego w 1939 roku przez okupanta hitlerowskiego) nawiązywał przez analogię do sytuacji internowanych w tym samym areszcie działaczy „Solidarności”. Dnia 30 września 1984 r. nastąpiło poświęcenie pomnika przez Prymasa Polski kardynała Józefa Glempa i arcybiskupa metropolitę poznańskiego Jerzego Strobę.¹ Był to duży sukces osób skupionych w Komitecie i wpłynął na proces kształtowania w mieście demokratycznej opozycji. Jej dalsze funkcjonowanie przeniosło się następnie do środowisk oficjalnych ruchów katolickich: Oaza, Światło – Życie, Ostrowski Klub Katolików i Duszpasterstwo Rodzin.²

Drugą grupę Komitetu Obywatelskiego w Ostrowie Wielkopolskim tworzyli działacze zakładowych struktur związkowych NSZZ Solidarność. Pierwsze Komisje Zakładowe powstały w największych zakładach przemysłowych: Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego (dalej – ZNTK) – 3 lutego 1989 r., Zakładach Automatyki Przemysłowej (dalej – ZAP) – 6 lutego. Ogólna liczba członków Związku Solidarność na terenie Ostrowa wynosiła w lipcu 1989 r. 4450 osób, z czego najwięcej pochodziło z ZNTK (1300).³ W przypadku pierwszej rady miejskiej wybranej w 1990 r. byli to radni działający wcześniej w Komitecie Obywatelskim i desygnowani z największych zakładów przemysłowych miasta.

Trzecią część stanowiły osoby tworzące grupę autorytetów społecznych: adwokaci, lekarze, nauczyciele, kadra inżynierska i niezależni dziennikarze. Na terenie miasta osoby te działały wcześniej oficjalnie w różnych organizacjach i stowarzyszeniach: Ostrowskim Towarzystwie Kulturalnym, Kolejowym Klubie Sportowym „Ostrowia”, oddziale PTTK.⁴

Struktura społeczna Komitetu Obywatelskiego, z którego pochodzili kandydaci na radnych, była niejednolita. Większość osób wywodziła się ze sfery budżetowej (nauczyciele, lekarze, pracownicy placówek kulturalnych), oraz z kadry inżyniersko-technicznej (dwa największe zakłady ZAP i ZNTK). Na liczbę 6500 członków Solidarności w mieście w styczniu 1990 r., do rady dostała się nieliczna grupa robotnicza. Tylko 9 kandydatów na radnych (na ogólną liczbę 36 zgłoszonych przez KO) reprezentowało środowisko robotnicze.⁵

W okresie poprzedzającym wybory samorządowe 1990 r. KO zmonopolizował

---

¹ „Gazeta Ostrowska” nr 27 z 10 lipca 1994.

² „Gazeta Ostrowska” nr 19 z 13 maja 1990.

³ „Orędownik Ostrowski” nr 1 z października 1989.

⁴ „Gazeta Ostrowska” nr 19 z 13 maja 1990.

⁵ „Orędownik Ostrowski” nr 1 styczeń 1990.

kształtującą się scenę polityczną. Według opinii I sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR Bronisława Kociemby, który jako delegat na ostatni zjazd partii w Warszawie, w styczniu 1990 r., reprezentował dotychczasową władzę :

Czy nowa partia (SdRP – wyjaśnienie autora) ma szansę na odzyskanie społecznego zaufania? Pierwszym sprawdzianem tego będą majowe wybory do samorządu terytorialnego. Liczymy na 15 – 20 % mandatów.⁶

Drugi delegat na XI zjazd PZPR stwierdził : „Teraz czeka nas trudna praca w terenie. (...) Szacujemy, że w nasze szeregi wstąpi 25 – 50 % członków dawnej PZPR”.⁷

Kryzys w strukturach dotychczasowej władzy warunkował proces, w którym KO miał przed wyborami decydujący głos w obsadzaniu kandydatów na radnych; związane to było z transformacją PZPR i powstaniem SdRP. W przypadku Ostrowa dominację KO w nadchodzących wyborach ułatwiała kompromitacja dotychczasowej władzy, objawiająca się zadłużeniem budżetowym. Lokalna prasa informowała :

na posiedzeniach komisji i prezydium, rozpatrzono materiały z wykonania budżetu i planu rocznego za rok 1989. Z dokumentów tych nietrudno zauważyć jak wielki wpływ na kształtowanie się relacji w budżecie miała ubiegłoroczna, galopująca inflacja. Na sesji WRN w lutym ubiegłego roku uchwalono budżet w wysokości 3,767 mld złotych, a do końca roku wzrósł on o ponad 7,5 mld.⁸

Największy kryzys ujawnił się w budownictwie mieszkaniowym. Z 501 mieszkań planowanych w 1989 r. do oddania przez budownictwo uspołecznione, zrealizowano 400 (75,5%). Na planowanych 140 domków jednorodzinnych ludność ukończyła 71 .⁹

Równocześnie na terenie miasta wystąpił nowy problem społeczny, jakim było bezrobocie. Związane ono było z wchodzącym do realizacji tzw. planem Balcerowicza. W dniu 15 stycznia 1990 r. w sali sesyjnej MRN odbyła się narada dotycząca bezrobocia oraz pomocy społecznej. Inicjatorem jej zwołania była Tymczasowa Miejska Komisja Koordynacyjna (dalej - TMKK) Solidarność. Udział w niej wzięli: dyrektorzy ostrowskich zakładów, przewodniczący rad pracowniczych i związkowcy. Prowadzona była przez prezydenta miasta Jerzego Świątka, obecny był na niej poseł i wiceprzewodniczący KO Jerzy Koralewski. Jej informacyjny charakter wskazywał na występowanie niebezpiecznego zjawiska społecznego. Według danych Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu, bezrobotnych w Ostrowie w kwietniu

⁶ „Gazeta Ostrowska” nr 3 z 21 stycznia 1990.

⁷ „Gazeta Ostrowska” nr 6 z 11 lutego 1990.

⁸ „Gazeta Ostrowska” nr 14 z 8 kwietnia 1990.

⁹ *Ibidem*.

1990 r. było 1701 osób. W województwie – 7205 osób, w tym - 3258 kobiet.¹⁰

Społeczeństwo czuło się zdezorientowane zmianami politycznymi oraz nową sytuacją na rynku pracy. Według relacji dyrektor Biura Senatorsko-Poselskiego Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego (dalej – OKP), Aleksandry Kierstein :

Do naszego biura przychodzi bardzo dużo osób. Otrzymujemy też liczne telefony. Wynika to prawdopodobnie z błędnego przekonania, że po zwycięstwie wyborczym „Solidarności” i utworzeniu rządu premiera Tadeusza Mazowieckiego posłowie i senatorzy OKP posiadli jakąś nieograniczoną władzę . Przychodzą do nas ludzie z najprzeróżniejszymi sprawami.¹¹

W czasie zachodzących zmian gospodarczych w mieście KO podjął decyzję o kontynuowaniu działań, w celu dobrego przygotowania organizacyjnego do przedterminowych wyborów samorządowych. Równocześnie wystąpiły pierwsze spory między stroną związkową Solidarności a KO.¹² Przeprowadzono zmiany we władzach KO. W dniu 11 grudnia 1989 r. na miejsce dotychczasowego przewodniczącego – senatora Jerzego Pietrzaka i wiceprzewodniczącego – posła Jerzego Koralewskiego, wybrano nowe władze. Przewodniczącym został adwokat Cezary Nowakowski¹³, sekretarzem Andrzej Pawłowski, a skarbnikiem Andrzej Szeląg.¹⁴

Wyraźna aktywizacja działań nastąpiła w styczniu 1990 r. i była związana z zebraniem przedstawicieli wojewódzkich KO poświęconym kampanii wyborczej do władz lokalnych. Wszystkie działania wynikały z polityki prowadzonej od 15 stycznia 1990 r., kiedy Lech Wałęsa wydał oświadczenie wzywające do zdecydowanego przyspieszenia terminu wyborów samorządów lokalnych. Dnia 18 stycznia premier przedstawił w Sejmie propozycję przyspieszenia terminu wyborów, a dzień później Senat ogłosił wstępne projekty ustaw samorządowych.¹⁵

Przygotowanie ruchu obywatelskiego do wyborów poprzedzone było szkoleniem

¹⁰ „Gazeta Ostrowska” nr 18 z 6 maja 1990.

¹¹ „Orędownik Ostrowski” nr 3 z 3 grudnia 1989.

¹² T. Borkowski, A. Bukowski (red.), *Komitety Obywatelskie Powstanie – Rozwój- Upadek?*. Kraków 1993, s. 154-155.

¹³ Cezary Nowakowski ur. w 1952 r. we Włocławku, od 1978 r. związany z Ostrowem. Absolwent UAM - wydział Prawa w roku 1973. Po studiach odbył aplikację sędziowską, a następnie 3-letnią aplikację adwokacką. W 1978 r. rozpoczął pracę w Zespole Adwokackim w Ostrowie. Od kwietnia 1990 do sierpnia 1991 r. Deleгат Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Samorządu Terytorialnego w województwie kaliskim. Od 1991 r. pełnił funkcję Konsula RP w Hamburgu. Działał w KO w Ostrowie Wielkopolskim – od lata 1989 do sierpnia 1991. Od grudnia 1989 r. był jego przewodniczącym. Po wyborach do samorządu powiatowego w 1998 r. został wybrany członkiem Zarządu i pełnił funkcję przewodniczącego Klubu radnych Unii Wolności. „Gazeta Ostrowska” nr 4 z 31 stycznia 1993 ; *Powiat Ostrowski*, Ostrow Wielkopolski 1999, s. 26.

¹⁴ „Orędownik Ostrowski” nr 1 styczeń 1990.

¹⁵ T. Borkowski., *op.cit.*, s. 217 – 218.

przedstawiciele KO województwa kaliskiego. Kursami kierował dr Leszek Tucholski - przewodniczący Rady Koordynacyjnej Komitetów Obywatelskich. Ważne spotkanie odbyło się w Ostrowie 10 marca 1990 r., na którym senator Jerzy Pietrzak przedstawił zebranim uchwalone dwa dni wcześniej przez Sejm ustawy o samorządzie terytorialnym i ordynację wyborczą. W konferencji polsko-amerykańskiej, która odbyła się 14 marca w Urzędzie Rady Ministrów województwo kaliskie reprezentowali: Piotr Hasiński z Pleszewa i Cezary Nowakowski z Ostrowa.¹⁶ Po odbytych szkoleniach ustalono listę kandydatów na radnych. Przewodniczący KO, a Cezary Nowakowski zapewniał :

jesteśmy w stałym kontakcie z wieloma organizacjami – między innymi z samorządem lekarskim i adwokackim, SARP-em oraz oczywiście z NSZZ Solidarność. Planujemy przeprowadzenie swego rodzaju publicznych przesłuchań kandydatów oraz wewnętrznych prawyborów. (...) Członkowie Komitetu jako obserwatorzy uczestniczą w pracach komisji MRN w Ostrowie, bierzemy czynny udział w sesjach Rady. (...) Z naszej inicjatywy została powołana przez prezydenta Jerzego Świątka komisja, której celem było ustalenie majątku PZPR. Dzięki członkom KO wiele milionów złotych wpłynęło do kasy miasta.¹⁷

Równocześnie dotychczasowe władze nadzorowały prace przygotowawcze do przyspieszonych wyborów. W dniu 6 kwietnia 1990 r. na posiedzeniu Prezydium MRN ustaliło m.in. podział miasta zgodnie z nową ordynacją na sześć okręgów wyborczych. Z wydzielonych okręgów wybierano ogółem 36 radnych. Proponowane zmiany przekazano do Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego, załączając wniosek w sprawie składu osobowego Terytorialnej Komisji Wyborczej w Ostrowie. Urzędowe obwieszczenie Wojewódzkiego Komisarza Wyborczego, Janusza Zawisłaka ukazało się 12 kwietnia. Określało ono granice i numery okręgów wyborczych oraz odpowiadające im liczby mandatów. Miasto zostało podzielone zgodnie z wcześniejszymi propozycjami Prezydium MRN i zasadami ordynacji na sześć okręgów. Pierwszy obejmował centrum miasta, z którego wybierano 8 radnych. Drugi okręg obejmował północną część miasta z osiedlami przy ul. Bąka i Limanowskiego z liczbą 7 mandatów. Trzeci okręg dotyczył osiedla Manifestu Lipcowego (6 mandatów). Czwarty okręg (5 mandatów) obejmował południową stronę miasta od placu Bankowego do ulic : Klasztorna i Południowa. Piąty okręg (5 mandatów) obejmował osiedla : Zacisze i Zachodnie, natomiast okręg szósty (5 mandatów) dotyczył południowo-zachodniej części miasta w rejonie Zacharzewa. Miejska Komisja Wyborcza odbyła pierwsze posiedzenie 17 kwietnia i kierowana była przez przewodniczącego – Mieczysława Łuczaka, jego zastępcę - Michała

---

¹⁶ „Gazeta Ostrowska” nr 12 z 25 marca 1990.

¹⁷ „Orędownik Ostrowski” nr 3 kwiecień 1990.

Matyśkiewicza oraz sekretarza Jerzego Bartuziego; liczyła 13 członków.¹⁸ Na pierwszym posiedzeniu podjęła uchwałę o podziale miasta na 32 obwody do głosowania. Przystąpiła również do nadzorowania spisu wyborców, w trakcie codziennych dyżurów przyjmowano listy z kandydatami na radnych. Biuro Komisji mieściło się w Urzędzie Miejskim.

Przed wyborami odbyła się 26 kwietnia 1990 r. ostatnia sesja MRN, kończyła ona niepełną dwuletnią kadencję i zamykała okres istnienia w mieście systemu rad narodowych państwa socjalistycznego. Był to system władzy lokalnej pozbawiony podmiotowości prawnej, nie posiadał uprawnień właścicielskich, a także kompetencji do podejmowania istotnych rozstrzygnięć dotyczących zbiorowości miasta. Kończył się więc w tym dniu czas terenowego organu jednolitej władzy państwowej. Rady Narodowe były w dużym stopniu odpowiedzialne w państwie socjalistycznym za zabezpieczenie jednolitej wykładni: politycznej i gospodarczej.¹⁹

Zasadniczą częścią sesji było przedstawienie sprawozdania przez prezydenta miasta Jerzego Świątka i koreferatu przewodniczącego Komisji Rozwoju Gospodarczego i Gospodarki Miejskiej; oba dotyczyły realizacji planu budżetu miasta za 1989 r. Radni w głosowaniu tajnym (65 głosowało za, 3 przeciw) udzielili prezydentowi absolutorium. Natomiast według informacji udzielonych przez prezydenta w sprawie budżetu za pierwszy kwartał 1990 r., miasto znajdowało się w bardzo trudnej sytuacji. Spadek dochodów budżetowych wymusił na władzach miasta zaciągnięcie kredytu na sumę 3,5 mld. złotych i obciążenie wydatków na inwestycje oraz kapitalne remonty. Nie zapłacono również za faktury podwykonawcom, na sumę 2 mld. zł. Przewodniczący MRN Wojciech Gilarski omówił także złą sytuację dotyczącą budowy kolektora i grupowej oczyszczalni ścieków, uzasadniając ten fakt brakiem funduszy przekazywanych przez WRN w Kaliszu. Podjęto ważną decyzję w dziale kultury, uchwalając przejęcie przez miasto Ostrowskiego Domu Kultury od dotychczasowego zarządcy – ZNTK.²⁰

W ostatniej sesji MRN uczestniczyli również jako obserwatorzy przedstawiciele KO Solidarność. Przewodniczący KO Cezary Nowakowski, pełniący funkcję Pełnomocnika Rządu ds. Przekształceń Własnościowych i Strukturalnych w województwie kaliskim, zapoznał radnych z zadaniami pełnomocników w nadchodzącym okresie prywatyzacji, a zwłaszcza przekształceń przemysłu terenowego.

Równocześnie w mieście rozpoczęła się walka wyborcza. Była to nietypowa

¹⁸ „Gazeta Ostrowska” nr 17 z 29 kwietnia 1990.

¹⁹ M. Kulesza, *Niektóre zagadnienia prawne definicji samorządu terytorialnego*. „Państwo i Prawo”, t. I, 1990, s. 16 – 18.

²⁰ „Gazeta Ostrowska” nr 18 z 6 maja 1990.

kampania. Wynikała z „przyspieszenia” politycznego, uchwalanych równolegle przez Sejm ustaw samorządowych oraz powszechnego rozgoryczenia do epoki socjalizmu. W trakcie walki wyborczej stosowano wzniosły styl patriotyczny, a dominował w nim ruch KO. Większość kandydatów wyrażała chęci naprawienia kryzysowej sytuacji budżetu miasta. Natomiast :

gospodarcze, finansowe i budżetowe konsekwencje reformy samorządowej nie były przedmiotem szerszego zainteresowania . W kraju o hierarchicznej, wysoce scentralizowanej strukturze decyzyjnej, zupełnie niedrożnych kanałach przepływu informacji, niewydolnym systemie budżetowym, przestarzałym i nieefektywnym systemie podatkowym oraz zniszczonej lub nieistniejącej infrastrukturze- bardzo mało dyskutowano o związkach zmian ustrojowych z dynamiką zmian ekonomicznych.²¹

Jeden z większych wieców przedwyborczych odbył się 6 maja 1990 r. w sali dotychczasowych posiedzeń MRN i zorganizowany został przez KO. Adwokat Feliks Orzeł, członek Miejskiej Komisji Wyborczej, scharakteryzował zasady nowej ordynacji. Natomiast sekretarz Komitetu Andrzej Pawłowski przedstawił program wyborczy Solidarności. We wstępie programu stwierdzano, że po raz pierwszy w powojennej historii kraju nadszedł czas samorządnej Rzeczypospolitej. Odwołano się do wielkopolskiej gospodarności. Za zasadnicze hasła programu wyborczego uznano: opracowanie raportu o stanie miasta, wskazującego największe zaniedbania, dokonanie zmian struktury organizacyjnej urzędu miasta i likwidację anonimowości, zrównoważenie budżetu, utworzenie lokalnego banku kredytowego dla wspierania przedsiębiorczości, złagodzenie skutków bezrobocia i gospodarczej recesji, przeprowadzenie restrukturyzacji przemysłu terenowego, usuwanie przyczyn zagrożenia ekologicznego, zabezpieczenie i rozwój sfery usług socjalnych do których zaliczono: szkoły, szpitale, placówki kulturalne oraz obiekty sportowe, i na końcu zapowiadano powołanie lokalnej fundacji wspierającej kulturę.²² Przedstawienia kandydatów na radnych dokonał senator Jerzy Pietrzak, wspólnie z prowadzącym wiec posłem Jerzym Koralewskim. Lista kandydatów na radnych obejmowała 36 nazwisk. Z liczby tej aż 27 osób należało do zakładowych struktur solidarności, reprezentując największe przedsiębiorstwa w mieście. 13 kandydatów delegował KO spośród swoich członków. Były to dwa zasadnicze ruchy społeczne i polityczne, które zdominowały listę Solidarności. W grupie tej znalazł się tylko jeden robotnik z wykształceniem podstawowym, następnie trzech kandydatów z

---

²¹ Z. Gilowska, *Ekonomiczny kontekst rozwoju samorządu terytorialnego. W: Samorząd lokalny podstawą demokracji* (Materiały z I Kongresu Samorządu Terytorialnego Warszawa 16 czerwiec 1993). Poznań 1993, s. 33.

²² „Gazeta Ostrowska” nr 20 z 20 maja 1990.

wykształceniem technicznym i największa grupa, licząca 32 kandydatów z wykształceniem wyższym. W tej ostatniej kategorii dominowała kadra inżynierska (15 osób), następnie nauczyciele (4 osoby) i po 3 osoby – lekarze oraz prawnicy. Ważnym wyznacznikiem była bezpartyjność wszystkich kandydatów.²³

Z powyższego zestawienia wynikało, że robotnicza rewolucja solidarnościowa w mieście została opanowana przez nowe elity pochodzące z dużych zakładów państwowych i instytucji budżetowych. Wspierały się one tuż przed wyborami znanymi postaciami sceny politycznej. Na jeden z wieców przedwyborczych był zaproszony przewodniczący Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego prof. Bronisław Geremek. Nawoływał on do budowy ładu demokratycznego oraz przybliżaniu Polski do europejskich zasad ustrojowych.

Pozostałe komitety wyborcze tj : Społeczny Komitet Wyborczy (SdRP, ZSMP, Miejskie Porozumienie Związków Zawodowych), Ojczyzna i Demokracja (Stronnictwo Demokratyczne), Unia Chrześcijańska – Społeczna (PAX) i Ostrowski Klub Katolików nie uzyskały znaczącego poparcia wśród elektoratu, zdominowanego przez Solidarność.

Same wybory przebiegły spokojnie. Dnia 27 maja 1990 r. spośród 51 013 uprawnionych do głosowania z terenu miasta, przystąpiło 46, 5 proc. obywateli. Zwycięstwo odniósł obóz Solidarności, zdobywając 26 mandatów na 36 miejsc w radzie. Pozostałe mandaty objęły następujące komitety : Społeczny Komitet Wyborczy – 5 mandatów, Blok Ojczyzna i Demokracja – 3 i po jednym mandacie Unia Chrześcijańska - Społeczna oraz Ostrowski Klub Katolików.²⁴ Struktura społeczna wyłonionej rady nie odbiegała od zanalizowanej struktury listy kandydatów KO Solidarność.

W nowej radzie najliczniejszą grupę stanowili inżynierowie (10 osób), połowa z nich związana była z budownictwem i urbanistyką. Służbę zdrowia reprezentowało sześciu radnych (w tym 4 lekarzy). Wybrano po pięciu nauczycieli i ekonomistów, trzech prawników, jednego oficera Wojska Polskiego (emeryta) i rolnika. Dwóch radnych nie pracowało już zawodowo. W grupie radnych aż 29 osób posiadało wyższe wykształcenie.²⁵

Władzę w mieście przejęła (poprzez struktury solidarności i KO) grupa wykształcona w socjalistycznych uczelniach i związana zawodowo z przedsiębiorstwami państwowymi oraz sferą budżetową. Rozbitý został w ten sposób dotychczasowy monopol władzy PZPR i zastąpiony natychmiast monolitycznym układem politycznym wywodzącym się z obozu Solidarności. Odbyło się to w pełni demokratycznie, poprzez wybory, jednocześnie nowe

---

²³ „Gazeta Ostrowska” nr 19 z 13 maja 1990.

²⁴ „Gazeta Ostrowska” nr 23 z 10 czerwca 1990.

²⁵ *Ibidem*.

elity lokalne zostały obdarzone pełnym społecznym zaufaniem.²⁶

Skład wybranej demokratycznie, po raz pierwszy po II wojnie, rady był następujący :

1 okręg wyborczy: Aleksandra Kierstein, Paweł Rajski, Marian Łakomy, Jan Stempniewicz, Andrzej Rogalka, Małgorzata Myszkowska, Ewaryst Ruf, Zbigniew Szcześniak,

2 okręg: Andrzej Pawłowski, Marek Czemplik, Jan Grześkowiak, Ewa Matecka, Zofia Kostrzewska, Zdzisław Szyszka, Zenon Kalina,

3 okręg wyborczy: Marek Fułek, Witold Banach, Jerzy Psikus, Zbigniew Marciniak, Józef Kondal, Aleksandra Sztukowska,

4 okręg: Bogdan Gibasiewicz, Andrzej Dera, Tadeusz Stawik, Lech Paterek, Franciszek Lisiecki,

5 okręg: Barbara Sukiennicka, Marian Rak, Antoni Majka, Paweł Urbański, Edmund Michalak,

6 okręg: Paweł Stańczak, Henryk Mikołajczyk, Jerzy Rudowicz, Henryk Siciński, Zbigniew Urbaniak.²⁷

Kolejność nazwisk w poszczególnych okręgach świadczyła o ilości uzyskanych głosów.

Pierwsze spotkanie radnych miało miejsce 28 maja 1990 r. w celu odebrania od przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej zaświadczenia o wyborze. Przy wręczaniu zaświadczeń obecny był również pełnomocnik rządu ds. reformy samorządowej Cezary Nowakowski.

Inauguracyjne posiedzenie rady odbyło się 2 czerwca 1990 r. o godz. 10 w sali sesyjnej przy Alei Powstańców Wielkopolskich nr 14, w obecności 34 radnych otwarcia dokonał Michał Matyśkiewicz, zastępca przewodniczącego Miejskiej Komisji Wyborczej. Z zaproszonych gości przybyli: parlamentarzyści, pełnomocnik rządu ds. reformy samorządowej, przedstawiciele duchowieństwa, członkowie prezydium MRN poprzedniej kadencji z prezydentem Jerzym Świątkiem. Przybyli również żyjący jeszcze pracownicy przedwojennego zarządu miasta i Lech Rowiński, syn pierwszego po I wojnie światowej burmistrza – Stefana Rowińskiego. Po odśpiewaniu hymnu państwowego przewodnictwo sesji objął radny – senior Tadeusz Stawik. Złożenie ślubowania i wybór przewodniczącego rady oraz delegatów do Sejmiku Wojewódzkiego w Kaliszu były następnymi punktami

---

²⁶ G . Grzelak, *Krajowy Sejmik Samorządu Terytorialnego. W: Samorząd lokalny podstawą demokracji, op. cit.*, s. 9.

²⁷ „Gazeta Ostrowska” nr 23 z 10 czerwca 1990.

porządku obrad.²⁸

Klub radnych KO Solidarność zgłosił kandydaturę na stanowisko przewodniczącego rady – adwokata Marka Czemplika. Uzyskał on w głosowaniu tajnym 33 głosy. Dokonano również wyboru delegatów do Sejmiku Wojewódzkiego. Zostali nimi (wszyscy reprezentowali KO): aplikant sądowy Andrzej Dera, inż. budownictwa Bogdan Gibasiewicz oraz adwokat Zbigniew Urbaniak.

Następnie głos zabrał senator doc. dr Jerzy Pietrzak, który zadedykował nowej Radzie reaktywowanie wolnego samorządu, przypominając jego historię na terenie Wielkopolski od 1919 do 1933 r., cytując słowa pierwszego burmistrza Stefana Rowińskiego.²⁹

Ważnym punktem obrad pierwszej sesji było przedstawienie tzw. bilansu otwarcia. Obejmował on sprawozdanie prezydenta Jerzego Świątka o stanie budżetu i zakresie mienia, podlegającego przekazaniu gminie :

Budżet miasta po stronie dochodów za 5 miesięcy, według założonego planu, powinien wynieść 26.545 mln. zł, czyli 41,7 %. Natomiast wpływy są znacznie niższe i wynoszą 13.598.687.000,- zł. co stanowi 21,3%. W związku z powyższym mimo nie przekroczenia wydatków, które łącznie wynoszą 15.683 mln zł. – 24,6 % a wręcz zatrzymania w połowie marca wszystkich remontów kapitałnych i inwestycji, zmuszeni byliśmy zaciągnąć 28 marca kredyt w wysokości 3,5 mld. złotych, z czego w miesiącu maju spłaciliśmy 0,5 mld. Aktualne zadłużenie 3 mld. kredytu oraz prawie drugie tyle faktur czekających na realizację – czyli łącznie około 6 mld., około 10% całego budżetu. (...) Reasumując – sytuacja budżetu miasta jest zła.³⁰

Wybrany samorząd zaczynał od zadłużonego budżetu. Również raport o stanie miasta, przedstawiony przez prezydenta nie był optymistyczny dla nowo wybranej rady. W roku 1989 przy liczbie 72.085 mieszkańców, w Ostrowie zatrudnionych było w gospodarce 35.800 osób. Ale jednocześnie na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Kaliszu, w I kwartale 1989 r. w Ostrowie zarejestrowane były 1522 osoby szukające pracy (w tym 47,3 % kobiet) co dawało ilość 4,26% bezrobotnych.

Dane dotyczące infrastruktury technicznej miasta były tylko pozytywne w przypadku sieci gazowej, której długość wzrosła o 48 % w latach 1986-1989. Wskaźniki, dotyczące budowy ulic (1,5 km) czy chodników (5,2 km) w okresie lat 1986-1989 obrazowały całkowity zastój w gospodarce komunalnej. Z raportu prezydenta wynikało, że finansowanie utrzymania infrastruktury technicznej miało się dokonywać z kredytów PKO zaciąganych pod zastaw

²⁸ „Gazeta Ostrowska” nr 23 z 10 czerwca 1990.

²⁹ Urząd Miejski w Ostrowie Wielkopolskim, *Protokoły Rady Miejskiej* (dalej w skrócie : UMOW, PRM), protokół z dnia 2 czerwca 1990.

³⁰ *Ibidem*.

majątku komunalnego, co groziło dalszym zadłużeniem. Na zakończenie raportu prezydent dodał :

Ostrów Wielkopolski charakteryzuje się wadliwym układem funkcjonalno - przestrzennym, gdyż stosunkowo niewielkie i ciasne śródmieście otoczone jest z trzech stron rozległymi terenami przemysłowymi i składowymi.³¹

Raport przedstawiał radnym zadłużony w 10% budżet i zaniedbania w utrzymaniu infrastruktury miejskiej po mijającej epoce. Jednocześnie sygnalizował niebezpieczne zjawisko społeczne –bezrobocie (4,26%), nieznanne w systemie gospodarki nakazowo-rozdzielczej.

Druga sesja Rady Miejskiej odbyła się 9 czerwca 1990 r. Jej głównym punktem obrad był wybór nowego prezydenta. Marian Rak w imieniu Obywatelskiego Klubu Radnych Solidarność zgłosił kandydaturę Mirosława Kruszyńskiego. Kandydat na prezydenta od 1988 r. pracował jako technolog w ZAP. Urodził się w Dziarnowie koło Inowrocławia, w rodzinie robotniczej. Maturę zdał w 1979 r. Ukończył Politechnikę Poznańską na Wydziale Budowy Maszyn w zakresie mechaniki i tam związany był z Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, działając we władzach uczelnianych. W okresie stanu wojennego za działalność opozycyjną został skazany na 8 miesięcy więzienia. Do Ostrowa przyjechał w 1987 r., podejmując pracę w ZAP. Nie należał do partii i kierował się nauką społeczną Kościoła Katolickiego. Miał 30 lat i był żonaty, miał jedno dziecko – córkę.

Drugiego kandydata zgłosił Ostrowski Klub Katolików. Był to Tomasz Koper, 31 letni mgr ekonomii pracujący w Spółdzielni Ubezpieczeniowej Westa. Nie był związany z żadną organizacją polityczną.³²

Radny Zdzisław Szyszka zgłosił jeszcze trzecią kandydaturę, dotychczasowego prezydenta Jerzego Świątka. Jednak nominowany nie wyraził zgody na kandydowanie.

Po procedurze przesłuchania kandydatów przez radę odbyło się tajne głosowanie z udziałem 35 radnych. Mirosław Kruszyński uzyskał 20 głosów, natomiast Tomasz Koper 10.³³

Po ogłoszeniu wyników głosowania głos zabrał Prezydent Miasta mgr inż. Mirosław Kruszyński, który podziękował za wybór stwierdzając, że Rada powierzyła mu tę funkcję nie bacząc na jego młody wiek, został wybrany w wyborach demokratycznych i sądzi, że jego zastępcy i inne stanowiska będą obsadzone w równie prawidłowy sposób. Miasto jest

---

³¹ *Ibidem.*

³² „Gazeta Ostrowska” nr 24 z 17 czerwca 1990.

³³ *Op. cit.*

zaniedbane, ale ma dużą spuściznę kulturalną, jest wiele osób, które chcą pomóc miastu, aby tworzyć trzeba mieć pieniądze ale ma w tym zakresie pewne pomysły.³⁴

Wypowiedź ta świadczyła o dużej niepewności co do wyboru zarządu miasta, charakteryzowała trafnie trudny proces rodzącej się lokalnej demokracji.

Prezydent po wyborze odebrał gratulacje od pełnomocnika rządu ds. reformy samorządu terytorialnego. Demokratycznie dokonał się proces przejęcia władzy w mieście. Podziękowano również ustępującemu prezydentowi. Przekazanie funkcji prezydenta miasta odbyło się w następstwie ustawowego wyboru. Ustępujący prezydent mianowany był na urząd przez wojewodę. Była to istotna różnica i oznaczała wymianę stanowisk oraz przejście do zapowiadanego przez Solidarność etapu rozbicia lokalnej nomenklatury.

Na trzeciej sesji w dniu 28 czerwca 1990 r. kontynuowano dalsze zmiany personalne. Przeprowadzone były wybory: zastępcy prezydenta, wiceprzewodniczącego RM i członków Zarządu Miasta. Przystąpiono również do zasadniczej uchwały, jaką było przyjęcie regulaminu obrad oraz uchwalenie Statutu Gminy Miasta Ostrowa. W dokumentach tych wymienione zostały zadania miasta, wynikające z uchwalonej przez Sejm ustawy z dnia 17 maja 1990 r. dotyczącej podziału zadań i kompetencji³⁵ oraz ustawy z dnia 10 maja o pracownikach samorządowych.³⁶ Nowe zadania miasta zostały ostatecznie określone, samorząd przystąpił do ich realizacji.

Jedynego kandydata na wiceprzewodniczącego rady zgłosiła Aleksandra Kierstein, proponując osobę nauczyciela Andrzeja Pawłowskiego. Uzyskał on poparcie 25 radnych, przeciwko głosowało 8 osób. Natomiast kandydata na stanowisko zastępcy prezydenta rekomendował Mirosław Kruszyński, proponując również jedynego kandydata inż. Andrzeja Wardęńskiego. Zastępca prezydenta został poparty (w głosowaniu tajnym) przez 26 radnych, przy 7 głosach sprzeciwu.³⁷ Cechą wspólną obu wybranych był fakt przynależności do zakładowych struktur Solidarności w swoich miejscach pracy (szkoła, spółdzielnia pracy), oraz aktywna działalność w KO. W czasie obrad wybrano 5-osobowy Zarząd. Poszczególni kandydaci otrzymali następującą ilość głosów : Tadeusz Stawik – 29, Paweł Stańczak – 30, Ewa Matecka –25, Bogdan Gibasiewicz – 23 i Lech Paterek – 26.³⁸ Wybrani członkowie Zarządu byli kandydatami wystawionymi w wyborach samorządowych przez KO.

---

³⁴ UMOW, PRM, Protokół z dnia 9 czerwca 1990.

³⁵ „Dziennik Ustaw RP” 1990, nr 34, poz. 198 i nr 43, poz. 253. *Ustawa z 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw.*

³⁶ „Dziennik Ustaw RP” 1990, nr 32, poz. 191 z późniejszymi zmianami. *Ustawa z 10 maja 1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych.*

³⁷ „Gazeta Ostrowska” nr 27 z 8 lipca 1990.

Świadczyło to o monopolizacji władzy przez dotychczasową opozycję zarówno w Radzie Miasta, jak i w Zarządzie.

W tym okresie 30 czerwca 1990 r. w Kaliszu odbyło się pierwsze posiedzenie Sejmiku Samorządowego Województwa Kaliskiego (dalej – SSWK). Brało w nim udział trzech delegatów z rady miejskiej Ostrowa. Jeden z nich, Zbigniew Urbaniak, został wybrany przewodniczącym sejmiku. W głosowaniu tajnym uzyskał poparcie 53 z 63 głosów.³⁹

Nowym symbolem zakończenia procesu konstytuowania się władzy samorządowej było przybycie do Ostrowa dn. 18 listopada 1990 r. ks. bp Zdzisława Fortuniaka. Po uroczystościach kościelnych, koncelebrowanych przez proboszczów miejscowych parafii w kościele farnym, biskup został powitany przez prezydenta miasta w budynku Urzędu Miejskiego. Biskup dokonał poświęcenia budynków Urzędu.⁴⁰

Pierwsza weryfikacja programu wyborczego KO z działalnością radnych wystąpiła na czwartej sesji, w dniu 25 lipca 1990 r. Nowy samorząd znalazł się w zmienionej sytuacji prawnej i kompetencyjnej. Zgodnie z ustawą z dnia 17 maja o rozdziale kompetencji, znaczną ich część zatrzymała administracja rządowa (Urzędy Rejonowe). Doprowadziło to do pierwszego ograniczenia źródeł finansowania działalności komunalnej. Wobec zmian legislacyjnych rada opracowała projekt rezolucji do Premiera Tadeusza Mazowieckiego, Marszałka Sejmu Mikołaja Kozakiewicza oraz Marszałka Senatu Andrzeja Stelmachowskiego. Stwierdzono w niej, że dotychczasowa forma centralnego planowania i sterowania działalnością gospodarczą spowodowała zmniejszenie i zniszczenie infrastruktury technicznej oraz zasobów mieszkaniowych. Konstatowano dalej:

Mieszkańcy miast i gmin widząc jak wypracowane przez nich środki w przeważającej części zabierane są do budżetu centralnego w postaci podatków i wracają w stopniu minimalnym w formie poniżającego przydziału – nie mieli motywacji do gospodarnego działania na swoim terenie.⁴¹

W końcowej części rezolucji radni proponowali wprowadzenie podziału wpływów z podatków od podmiotów gospodarczych w następujących wielkościach: 30% do dyspozycji budżetu centralnego, 15% do budżetu wojewódzkiego i 55% do budżetu stopnia podstawowego.⁴² Dokument świadczył o zrozumieniu roli rady jako gospodarza gminy miejskiej, nie tylko w znaczeniu politycznym, lecz i gospodarczym.

---

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ „Gazeta Ostrowska” nr 28 z 15 lipca 1990.

⁴⁰ „Gazeta Ostrowska” nr 48 z 2 grudnia 1990.

⁴¹ UMOW, PRM, Protokół z dnia 25 lipca 1990.

⁴² *Ibidem.*

Nie trafił jednak na sprzyjający okres, w państwie przeżywającym w tym czasie następne „przyspieszenie”, jakim były wybory prezydenckie. Część radnych zaangażowana była w kampanii wyborczej. Pierwsze powszechne wybory prezydenckie, przeprowadzone 25 listopada 1990 r., przyniosły na terenie miasta następujące wyniki :

- Lech Wałęsa 11 837 głosów (32,7 %)
- Tadeusz Mazowiecki 9 179 -//- (25,35 %)
- Stanisław Tymiński 9 123 -//- (25,20 %)
- Włodzimierz Cimoszewicz 4 738 -//- (13,09 %)
- Leszek Moczulski 787 -//- (2,17 %)
- Roman Bartoszcze 538 -//- (1,49 %).

W pierwszej turze wyborów głosowały 36 202 osoby, przy frekwencji wynoszącej 69,36 %.⁴³ W Ostrowie Stanisław Tymiński zdobył zbliżoną ilość 9 000 głosów do głosów oddanych na osobę premiera Tadeusza Mazowieckiego. Potwierdziło to stan zagubienia społeczeństwa, również na przykładzie miasta Ostrowa.

Druga tura wyborów przeprowadzona 9 grudnia, przyniosła na terenie miasta następujące wyniki :

- Lech Wałęsa 22 075 głosów (72,61 %)
- Stanisław Tymiński 8 329 -//- (27,39 %).

Frekwencja spadła do 58,25 %.⁴⁴ Tak duży odsetek głosów dla Stanisława Tymińskiego tłumaczono poparciem ze strony elektoratu rozgoryczonego wobec dokonujących się przeobrażeń – również na terenie miasta. Bezsprzecznie do najbardziej sfrustrowanych należała grupa bezrobotnych. Osiągnęła w tym czasie, według danych Rejonowego Biura Pracy, liczbę 5 888 osób (w tym 3078 kobiet). Grupę charakteryzował fakt, że z wyższym wykształceniem było tylko 90 osób, natomiast z zasadniczym zawodowym 2 741.⁴⁵ Niezadowolenie ekonomiczne społeczeństwa na terenie miasta znalazło częściowe odbicie w wynikach pierwszych powszechnych wyborów prezydenckich.

Dla radnych wybory stanowiły kolejną próbę demokracji. Radny Ewaryst Ruf z Klubu KO Solidarność, kierował kampanią wyborczą w terenie. Piastował funkcję przewodniczącego Ostrowskiego Komitetu Wyborczego Lecha Wałęsy. Komitet rozwiązał się zaraz po wyborach dnia 19 grudnia 1990 r.⁴⁶ Wybory stanowiły w tym okresie stałą część przeobrażeń ustrojowych, wpływały na działalność samorządu. Świadczy o tym uchwała rady z dnia 21

⁴³ „Gazeta Ostrowska” nr 49 z 9 grudnia 1990. Dane Obwodowych Komisji Wyborczych.

⁴⁴ „Gazeta Ostrowska” nr 50 z 16 grudnia 1990.

⁴⁵ „Gazeta Ostrowska” nr 14 z 14 kwietnia 1991.

⁴⁶ „Gazeta Ostrowska” nr 1 z 6 stycznia 1991.

grudnia 1990 r. w sprawie nowego podziału miasta Ostrowa Wielkopolskiego na osiedla.⁴⁷ Wyznaczały one obszar działania organów podstawowych samorządu mieszkańców. Następnym etapem ustawy były wybory do rad osiedli, przeprowadzone w końcu stycznia 1991 r. Stare, nie odpowiadające nowej ustawie samorządowej, Komitety Osiedlowe (w liczbie 21) zostały zastąpione przez nowe Rady Osiedli. Utworzono 10 osiedli o następujących nazwach : nr 1 „Śródmieście”, nr 2 „Wenecja”, nr 3 „Krepa”, nr 4 „Spółdzielcze”, nr 5 „Pruślin”, nr 6 „Kamienice Stare”, nr 7 „Zacisze – Zębców”, nr 8 „Odolanowskie”, nr 9 „Nowe Parcele”, nr 10 „Parcele Zacharzewskie”.⁴⁸

Dla mieszkańców oznaczało to potwierdzenie przez radę występujących już obiegowych nazw dzielnic miasta. Nazwano kształtujące się elementy tkanki miasta epoki kapitalizmu.

Na tle zmian gospodarczych wprowadzonych przez „plan Balcerowicza”, samorząd miejski podejmował współpracę na szczeblu ponadgminnym. Podczas dziewiątej sesji dnia 15 lutego 1991 r.: „Rada przy 29 głosach za, 2 przeciwnych i 3 wstrzymujących się wyraziła wolę przystąpienia do Związku Miast Polskich”.⁴⁹ Przed głosowaniem sekretarz miasta przedstawił argumenty przemawiające za przynależnością do Związku. Było to wspólne rozwiązywanie problemów, jakie napotykały młode samorządy, swobodny przepływ informacji, obrona wspólnych interesów oraz konsultacje władz na szczeblu Stowarzyszeń i Związków. Uchwała była zgodna z polityką nowego prezydenta Mirosława Kruszyńskiego, który uczestniczył w pracach Konfederacji Prezydentów Miast Polski. Kierowany przez niego Zarząd złożył w tym okresie do rozpatrzenia przez Radę Miejską projekty uchwał w celu nawiązania współpracy z Centrum Kształcenia Samorządowego w Poznaniu.⁵⁰ Podkreślano w uchwałach możliwość wymiany doświadczeń, również z zagranicznymi strukturami samorządowymi. Proces ten warunkowała zmiana geopolityczna państwa.

Odrodzenie społeczeństwa obywatelskiego, ze wskazaniem na regionalizm, uwidaczniało się m.in. poprzez wspieranie przez samorząd tworzonej Unii Wielkopolan. Dnia 18 marca 1991 r. w sali sesyjnej Urzędu Miejskiego z udziałem wojewody kaliskiego Mariusza Kubiaka, pełnomocnika rządu ds. reformy samorządu terytorialnego Cezarego Nowakowskiego i senatora Jerzego Pietrzaka odbyło się spotkanie Zarządu Tymczasowego Unii Wielkopolan z mieszkańcami.⁵¹ Na spotkaniu omówiono program działania

---

⁴⁷ UMOW, PRM, Protokół z dnia 21 grudnia 1990.

⁴⁸ „Gazeta Ostrowska” nr 1 z 6 stycznia 1991.

⁴⁹ UMOW, PRM, Protokół z dnia 15 lutego 1991.

⁵⁰ „Gazeta Ostrowska” nr 51 z 23/30 grudnia 1990.

⁵¹ *Ibidem*.

stowarzyszenia i przedstawiono korzyści wynikające z odnowienia gospodarczych oraz społecznych powiązań między miastami regionu.

Współpraca ta była niezbędna i warunkowana przez duże ograniczenie finansów samorządowych. Stan ten wynikał z informacji prezydenta dotyczącej uchwalanego budżetu miasta na 1991 r. Przedstawiona została 27 marca na XI sesji. Dane dotyczące projektu ustawy budżetowej państwa na 1991 rok ustalały następującą propozycję wydatków: na szczeblu centralnym 70%, wojewódzkim 18% i miejskim oraz gminnym 12%. Wobec powyższych projektów podziału budżetu centralnego, prezydent miasta Ostrowa mówił: ”zakładać zatem można, iż nasz budżet samorządowy dysponuje podobną, a więc 12 % kwotą dochodów realizowanych na terenie naszego miasta.”⁵²

Planowany 55% udział samorządu w redystrybucji podatków, został ograniczony przez ustawę budżetową na 1991 r. do 12%.

Równoległe z przekształceniami własnościowymi, tworzeniem zrównoważonego budżetu lokalnego i inwentaryzacją mienia komunalnego, w 1991 r. na pracę samorządu wywarły wpływ kolejne wybory. Były to wybory parlamentarne. Na XV sesji, 27 września rada jednogłośnie podjęła uchwałę o powołaniu na terenie miasta obwodowych komisji wyborczych dla przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu RP.⁵³ Przewodniczący Rady Miejskiej Marek Czemplik, kandydujący do Senatu z ramienia Unii Demokratycznej, odwoływał się do problemów samorządu w czasie kampanii przedwyborczej :

Powiedziano tyle o samorządności, a nadal najważniejsze decyzje zapadają w centrali. Musimy skończyć z tą zależnością. To władze lokalne odpowiadają przed ludźmi i na nie spadają konsekwencje wszelkich zarządzeń. Jesteśmy gospodarzami swej ziemi i dobrze wiemy czego nam potrzeba.⁵⁴

Z ramienia tej samej partii (UD) do Sejmu kandydował wiceprzewodniczący rady Andrzej Pawłowski. Wybory w dniu 27 października 1991 r. zakończyły się w okręgu kaliskim zwycięstwem SLD. Blok ten uzyskał 14,6% poparcia. Na drugim miejscu znalazł się PSL – Sojusz Programowy z wynikiem 13,9%. Po nich kolejno : Unia Demokratyczna – 13,2%, Porozumienie Ludowe – 8,8%, Wyborcza Akcja Katolicka – 7,5%, KPN – 5,7% i Solidarność – 5,03%. Okręg ten w Sejmie reprezentowali m.in.: z SLD – Marek Siwiec, redaktor naczelny „Trybuny” z liczbą 11 338 głosów, z PSL – Sojusz Programowy Tadeusz Sytek, prezes Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej „Interkotlin” z poparciem 10 930 głosów i z

⁵² UMOW, PRM, Protokół z dnia 27 marca 1991.

⁵³ Op. cit., Protokół z dnia 27 września 1991.

⁵⁴ „Gazeta Ostrowska” nr 42 z 27 października 1991.

UD Andrzej Pawłowski - ostrowski nauczyciel z 7 107 głosami.⁵⁵

Wybory do Senatu wygrali z okręgu kaliskiego obaj kandydaci UD : Edward Joachim Wende, adwokat z Warszawy (62 274 głosy) i Marek Czemplik, adwokat z Ostrowa (29 265 głosów). Frekwencja na cały okręg wynosiła 44,4 %.⁵⁶

Po zwycięskich wyborach przewodniczący Rady Miejskiej tak określał główny cel swojego działania w Senacie :

zacząć trzeba moim zdaniem od ustawy zasadniczej, od Konstytucji. Dopiero na tym fundamencie – oby jak najlepiej skonstruowanym, będzie można sensownie budować resztę rozwiązań prawnych. Bez jasnego zapisania zasad ustrojowych Rzeczypospolitej trudno się spierać o podział kompetencji pomiędzy administracją rządową a samorządową.⁵⁷

Przed otwarciem następnej XVI sesji, 10 grudnia 1991 r., radni przekazali gratulacje i życzenia przewodniczącemu Rady Miejskiej i zastępcy z okazji wyboru do parlamentu. W trakcie obrad przewodniczący rady złożył oświadczenie:

iż w związku z wyborem na Senatora RP ma zamiar od 1 stycznia 1992 r. zrezygnować z pracy w Zespole Adwokackim i zająć się pracą w Radzie i Senacie. Przewodniczący oświadczył, że jeśli Rada uzna, iż nie podoła połączyć tych dwóch funkcji i wywiązać się z nałożonych obowiązków, wówczas złoży rezygnację z funkcji Przewodniczącego.⁵⁸

Z kolei jego zastępca, Andrzej Pawłowski złożył rezygnację, wobec czego na najbliższej sesji radni wybrali nowego wiceprzewodniczącego. Była nią Aleksandra Kierstein z Klubu radnych KO.

Zakończony sukcesem udział radnych w wyborach do parlamentu świadczył o nabyciu politycznych doświadczeń z okresu kształtowania władzy samorządowej. Działalność we władzy lokalnej stanowiła lekcję demokracji i dawała podstawy do dalszej eksploracji politycznej. W ten sposób samorząd częściowo realizował funkcję tworzenia kadry politycznej w rodzącej się III RP. Przyczynił się do przekroczenia granicy politycznej, jaka obejmowała proces tworzenia Komitetu Obywatelskiego, Rady Miasta, Sejmiku Wojewódzkiego, udziału w wyborach do Sejmu i Senatu. Limes 1989 roku jednoznacznie wydzieliła nowy etap budowy podstaw społeczeństwa obywatelskiego po okresie komunizmu.

---

⁵⁵ „Gazeta Ostrowska” nr 44 z 10 listopada 1991.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ „Gazeta Ostrowska” nr 45 z 17 listopada 1991.

⁵⁸ UMOW, PRM, Protokół z dnia 10 grudnia 1991.